

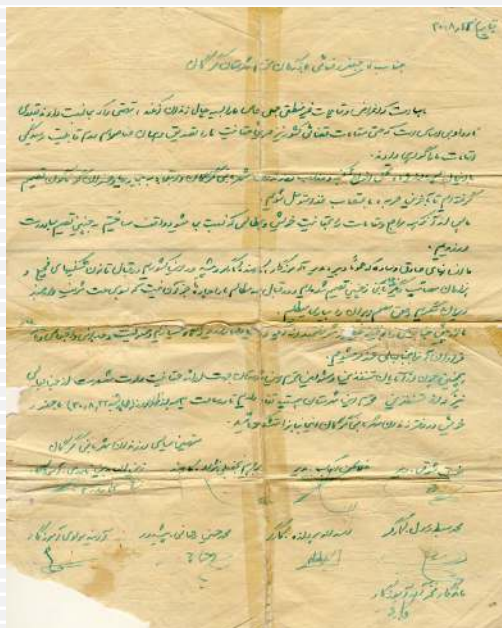
فرهنگیان گریان در زندان شهربانی

گوشه‌ای از اوضاع سیاسی-اجتماعی گریان در اوایل دهه ۱۳۳۰

■ مریم محمدشفیع

کارشناس و مسئول

مرکز اسناد تاریخی میرداماد

■ مقدمه

در پی ترور نافرجام محمدرضاشاه در ۱۵ بهمن ۱۳۲۷، دولت ایران حزب توده ایران را غیرقانونی اعلام کرده و دستور انحلال آن را داد. از این تاریخ به بعد تا کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲، حزب توده به صورت غیرعلنی و از طریق سازمان‌های جنبی خود، به حیات سیاسی خویش ادامه داد. در این دوره، حزب توده مرحله جدیدی از فعالیت‌های خود را آغاز کرده و نقش مهمی در حوادث کشور ایفا نمود. سازمان‌های سیاسی، نظامی و اطلاعاتی کشور نیز در مقابله با این فعالیت‌ها، به شناسایی افراد وابسته به این

حزب اقدام نموده، آن‌ها را بازداشت و محاکمه می‌کردند. یکی از جدی‌ترین اقدامات دولت ایران در این دوران، شناسایی اعضای این حزب در بین کارمندان دولت بود، که به بازداشت و اخراج آنان منجر می‌شد. این دست اقدامات حکومتی علیه حزب توده، در شهر گرگان نیز کم‌وبیش نمودهایی داشته است؛ چنان‌که به دفعات، افراد مختلفی از کارمندان دولت، به‌ویژه گروهی از کارمندان اداره فرهنگ (آموزش و پرورش) گرگان، که از روشنفکران و در زمره‌ی آموزگاران و دبیران مدارس و دبیرستان‌های این شهر بودند، بازداشت و از شغل خود اخراج شدند. در این بین نباید خصوصت‌ها و تسویه حساب‌های شخصی را نیز نادیده گرفت، چنان‌که گروهی از افراد، به واسطه‌ی خصوصت شخصی که با دیگران داشتند، گزارش‌های غلطی را به نهادهای نظامی و امنیتی داده و موجب دستگیری آن افراد می‌شدند. علاوه بر این، در آن زمان، تنها حزب سازمان‌یافته و دارای مشی مدوّن و ایدئولوژی نظام‌مند، همین حزب توده بود. لذا اغلب روشنفکران، ولو مخالفان حزب توده، از ادبیات و اصطلاحات و منش سیاسی این حزب استفاده و الگوبرداری می‌کردند و همین امر سبب می‌شد که عامه مردم، عموم روشنفکران را وابسته به حزب توده بدانند.

در ادامه، متن نامه‌ای که از سوی عده‌ای از فرهنگیان و کارمندان و پیشه‌وران گرگان، خطاب به یکی از تجار و متنفذین شهر گرگان نوشته شده، ارائه خواهد شد. این نامه که در تاریخ ۲۲ آبان‌ماه سال ۱۳۳۰ از طرف ۹ نفر از متهمین سیاسی گرگان، خطاب به یکی از تجار گرگان مشهور به شیخ جعفر رضائی، نوشته شده، حاکی از آن است که این ۹ نفر تقریباً از اوایل خردادماه سال ۱۳۳۰ بازداشت و در زندان شهربانی گرگان محبوس شده و پس از گذشت ۶ ماه، تصمیم به اعتصاب غذا گرفته‌اند. این زندانیان سیاسی، عده‌ای از متنفذین و مسؤولین شهری گرگان را در روز ۲۲ آبان ۱۳۳۰ دعوت کرده‌اند تا در ساعت ۳ بعدازظهر در دفتر زندان شهربانی گرگان حضور یافته، پس از استماع و رویت اسناد و مدارک مثبت‌ی حقانیت آنان، صدای عدالت‌خواهی آن‌ها را به گوش مسؤولین امر برسانند.

نسخه اصل این نامه، متّلق به مجموعه شخصی استاد پرویز رضائی است، که تصویر آن را در اختیار مرکز اسناد و مدارک تاریخی میرداماد قرار داده‌اند. لازم به یادآوری است که مرحوم حاج شیخ جعفر رضائی از جمله بازرگانان شهر گرگان بود، که دفتر تجارتخانه‌ی او در خیابان پهلوی گرگان، نزدیک به گاراژ شهابی، محل تجمع اهل فضل و ادب گرگان بوده است. شیخ جعفر رضائی عموی استاد پرویز رضائی است، که بدون شک بخشی از گرایش‌ات ادبی و کتابخوانی و عدالت‌خواهی استاد پرویز رضائی در دوران کودکی و نوجوانی، تحت تأثیر همین عمویش بوده است. مؤسسه و فصلنامه فرهنگی میرداماد از همکاری و اقدام فرهنگی استاد فرهیخته جناب پرویز رضائی کمال سپاس و قدردانی را دارد.

■ متن سند

بتاریخ ۳۰/۸/۲۲ [۱۳]

جناب آقای جعفر رضائی بازرگان محترم شهرستان گرگان

ماه‌ها است که اغراض و تمایلات غیرمنطقی جمعی خاص، ما را بسیه چال زندان افکند، تهمتی را که بما نسبت دادند، به قدری ناروا و بی‌اساس است، که حتی مقامات قضائی کشور نیز صریحاً حقانیت ما را تصدیق و به همان عناصر هم عدم قابلیت رسیدگی اتهامات ما را گواهی دادند.

با این حال، پس از ۶ ماه تحمل شکنجه و عذاب در زندان شهربانی گرگان و ابتلاء به بیماری‌ها و خسران گوناگون، تصمیم گرفته‌ایم تا با آخرین حربه، به اعتصاب غذا متوسل شویم.

ما پس از آن که همه مراجع و مقامات را به حقانیت خویش و به مظلومی که نسبت به ما می‌شود، واقف ساختیم، به چنین تصمیم مبادرت ورزیدیم.

ما انسان‌های صادق و ساده که عموماً دبیر، مدیر، آموزگار، کارمند، کارگر و پیشه‌ور این کشوریم، در قبال قانون شکنی‌های فجیع و هزاران مصائب دیگر، ناچار به اتخاذ چنین تصمیم شده‌ایم و در قبال همه مظلالم، ما را چاره‌ای جز آن نیست که به سوی ملت شریف و ارجمند ایران بنگریم و خلق مصمم ایران را به یاری می‌طلبیم.

ما از پیش، جنابعالی را به وظیفه خطیر و شرافتمندانه‌ای که در این راه دارید، آگاه می‌سازیم و مسئولیت وجدانی و اجتماعی و قانونی فراوان آن را به جنابعالی متذکر می‌شویم.

همچنین چون از آقایان متنفذین و مسؤولین محترم این شهرستان جهت ارائه حقانیت دعوت شده است، از جنابعالی نیز که از متنفذین محترم این شهرستان هستید، تقاضا داریم تا در ساعت ۳ بعدازظهر امروز (چهارشنبه ۳۰/۸/۲۲) با حضور خویش در دفتر زندان شهربانی گرگان این جانبان را متشکر فرمائید.

متهمین سیاسی در زندان شهربانی گرگان

نصرت^۱ شوقی. دبیر [امضاء: «شوقی»]- غلامحسین ابوک. مدیر [امضاء: «ابوک»]- ابراهیم نجفعلی‌نژاد. کارمند [امضاء]- زین‌العابدین نادری. آموزگار [امضاء: «نادری»]- ۳۰/۸/۲۲- محمد سبط‌رسول. کارگر [امضاء: «سبط»]- اسداله پروازه. کارگر [امضاء: «اسداله»]- محمدحسین رحمانی. پیشه‌ور [امضاء: «رحمانی»]- آدینه مولوی. آموزگار [امضاء: «مولوی»]- ماندگار فخرآور. آموزگار [امضاء: «ماندگار»].

■ پانویس

۱- این نام «نعمت» نیز خوانده می‌شود.